

Kopja Informali ta' Sentenza

MALTA

**QORTI CIVILI
PRIM' AWLA**

**ONOR. IMHALLEF
TONIO MALLIA**

Seduta tat-28 ta' April, 2005

Citazzjoni Numru. 2059/2000/1

**Laura mart Emanuel Formosa u l-istess Emanuel
Formosa, Karen Frendo u Paula Frendo**

VS

Emanten Spiteri u Gerald Sultana

Il-Qorti:

Rat ic-citazzjoni pprezentata mill-atturi fit-28 ta' Settembru, 2000, li in forza taghha, wara li eccepew illi:

Fil-waqt li l-konvenut Emanten Spiteri kien qed isuq xarabank FBY-712 nhar il-15 ta' Ottubru, 1998 fl-imsida, huwa tghajjar lil David Frendo.

Per konsegwenza tal-feriti li garrab, l-istess David Frendo miet.

Pagna 1 minn 9

Qrati tal-Gustizzja

Ghall-istess incident kien unikament responsabbli l-istess Emanten Spiteri *stante* negligenza, traskuragni, imperizja, imprudenza u nuqqas t'osservanza tar-regolamenti tat-traffiku.

L-atturi Laura Formosa, Karen Frendo u Paula Frendo huma t-fal u l-eredi tal-istess David Frendo.

Il-konvenut l-iehor Gerald Sultana huwa l-proprietarju tal-istess xarabank involuta fl-incident "*de quo*".

Il-polza ta' assikurazzjoni ma kenitx tkopri s-sewqan tax-xarabank *da parti* tal-konvenut l-iehor Emanten Spiteri u l-assikurazzjoni tieghu qed tirrifjuta li thallas d-danni kagunati.

Il-konvenuti ghalkemm interpellati sabiex jaddivjenu ghal likwidazzjoni u hlas tad-danni minnhom kagunati, huma baqghu inadempjenti.

Talbu lill-konvenuti jghidu ghaliex din l-Onorabbli Qorti m'ghandhiex:

1. tiddikjara lil konvenut Emanten Spiteri unikament responsabbli ghal-incident li sehh nhar il-15 ta' Ottubru, 1998 meta fil-waqt li kien qed isuq xarabank FBY-712, huwa tghajjar lil David Frendo per conseqwenza li miet, liema incident sehh minhabba negligenza, traskuragni, imperizja, imprudenza u nuqqas t'osservanza tar-regolamenti tat-traffiku *da parti* unikament tieghu.
2. tillikwida d-danni kagunati lill-atturi *occurendo* permess ta' periti nominandi.
3. tiddikjara lil Gerald Sultana responsabbli ghal-istess danni *stante* n-nuqqas tieghu li jara li l-konvenut Emanten Spiteri bhala xufier kien kopert bil-polza ta' assikurazzjoni mahruga fuq ix-xarabank FBY-712.
4. tikkundanna lil konvenut *in solidum* jhallsu lill-atturi d-danni hekk likwidati *in linea* ta' danni.

Bl-ispejjez, inkluzi dawk tal-ittra ufficjali datata 29 ta' Ottubru, 1999 u 28 ta' Settembru, 2000 u tal-ittra ufficjali prezentata kontestwalment kontra s-socjeta' assikuratrici tax-xarabank, u bl-interessi sad-data tal-pagament effettiv, kontra l-konvenuti mill-lum ingunti ghas-subizzjoni.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tal-konvenut Gerald Sultana li in forza taghha hu eccepixxa illi:

1. Preliminarjament illi l-atturi iridu jgibu l-prova definittiva li huma lkoll l-eredi tad-*decujus*;

2. Minghajr pregudizzju ghas-suespost, anke jekk jirrizulta li l-atturi Laura Formosa, Karen Frendo u Paula Frendo huma t-tfal u l-eredi tad-*decujus*, ghandu jirrizulta li l-attur Emanuel Formosa ma ghandux interess guridiku sabiex jippromwovi l-azzjoni attrici;

3. Minghajr pregudizzju ghas-suespost, it-talbiet attrici huma infondati fil-fatt u fid-dritt u ghandhom jigu michuda bl-ispejjez *stante* li l-esponenti ma kienx prezenti fil-mument ta' l-incident *de quo* u ghalhekk lanqas huwa responsabbli ghall-istess incident;

4. Minghajr pregudizzju ghas-suespost, l-esponenti lanqas huwa responsabbli ghad-danni mitluba;

5. Salv eccezzjonijiet ohra.

Rat id-dikjarazzjonijiet guramentati tal-partijiet;

Rat li l-konvenut Emanten Spiteri naqas li jressaq nota tal-eccezzjonijiet u hekk baqa' kontumaci;

Semghet il-provi li ressqu l-partijiet;

Rat l-atti kollha tal-kawza u d-dokumenti ezebiti;

Semghet lid-difensuri tal-partijiet;

Rat in-nota tal-osservazzjonijiet tal-atturi;

Rat li l-kawza kienet giet differita ghal-lum ghas-sentenza;

Ikkunsidrat;

Illi din il-kawza tikkoncerna incident tat-traffiku li sehh fil-15 ta' Ottubru, 1998, gewwa Triq il-Marina, Msida, ghall-habta tat-tlieta u nofs ta' wara nofs inhar. Dak inhar, xarabank numru FBY-712, proprjeta' tal-konvenut Gerald Sultana, kienet qed tkun misjuqa mill-konvenut l-iehor Emanten Spiteri, li kien qed isuq fid-direzzjoni tal-Msida. L-incident sehh meta l-aventi kawza tal-atturi, certu David Frendo, kien qed jaqsam minn fuq iz-zebra-crossing li hemm f'dik it-triq. Dik iz-zebra-crossing hija kontrollata bi *traffic lights*. Irrizulta mill-provi li meta t-*traffic lights* indikaw ahmar ghall-vetturi u ahdar ghal min irid juza l-istess *crossing*, David Frendo beda jaqsam it-triq minn fuq iz-zebra-crossing; *oltre* l-kulur ahdar ghall-*pedestrians*, dawn it-*traffic lights* jaghmlu hoss qiesu ta' suffara intermittenti biex ikompli jindikaw li dak kien il-mument li fih *pedestrian* kellu jaqsam. Mad-dawl ahmar fit-triq, it-traffiku waqaf, *pero'*, il-konvenut Spiteri, li ammetta mal-Pulizija li hu kien ra d-dawl ahmar, ghafas il-*breaks* tal-*bus* li, *pero'*, ma zammitx, skiddjat u laqtet lill-imsemmi David Frendo. Dan sofra griehi kbar b'rizultat tal-incident, tant li dak inhar stess filghaxija miet. Ix-xarabank *in kwistjoni*, ftit wara l-incident, kienet giet ezaminata mill-espert mekkaniku mahtur mill-Magistrat Inkwerenti, certu Joseph Zammit, li ma sab ebda difett fiha, iddikjaraha *in road worthy condition* u rrallaxjaha lill-sidha.

Ghar-rigward tar-responsabilita' ghall-incident, din il-Qorti, minghajr ebda esitazzjoni, issib li ghall-incident *in kwistjoni* jahti s-sewwieq tax-xarabank, il-konvenut Spiteri. Jidher li dan kien qed isuq ix-xarabank bla qies u minghajr attenzjoni, u forsi wkoll bi *speed* naqra qawwi, tant li meta ra d-dawl ahmar fit-*traffic lights*, inhassad u ghafas il-*breaks* f'daqqa – kien ghalhekk li ma waqafx mil-ewwel, skidja u baqa' ghaddej sa ma ta' daqqa sew lil David Frendo. It-*traffic lights in kwistjoni* qieghdin f'sitwazzjoni li min ikun gej mid-direzzjoni ta' Blata l-Bajda, jilhaq jarahom sew qabel ma jiddeciedi li jieqaf jew jibqa' jsuq

skond il-kulur tad-dawl; fi kliem iehor, dawn il-*lights* mhumiex wara xi kantuniera fit-triq, imma huma vizzibbli minn certu distanza ghall-vetturi li jkun ghaddejja f'dik it-triq. *Inoltre*, id-dwal ma jaqilbux minn ahmar ghall-ahmar mil-ewwel, izda l-ewwel jaqilbu ghall-orango biex jaghtu pre-avviz lis-sewwieqa li ffit sekondi wara jkunu se jaqilbu ghall-ahmar. Il-konvenut Spiteri donnu ma indunax lanqas b'dan, ghax kif iddeskriva l-incident mal-Pulizija, hu jidher li nduna bid-dawl meta dawn qalbu ghal-ahmar. Jidher ovvju ghal din il-Qorti li l-konvenut Spiteri ma kienx qed izomm *a proper look out*, u s-sewqan tieghu jidher li kien negligenti jekk mhux addiritura perikoluz. Ix-xarabank li kellu f'idejh kienet f'kundizzjoni tajba, *pero'*, s-sewqan tieghu kien goff. Din il-Qorti titenta tahseb li l-konvenut ma kienx bi hsiebu jieqaf fuq l-ahmar, izda nhasad meta ra lil David Frendo fuq iz-zebra-crossing quddiemu; hu pprova irazzan il-vettura, *pero'*, xarabank misjuqa b'certu *speed* ma tieqafx malajr, u spicca li laqat fatalment li dak il-*pedestrian* li kien qed jaqsam iz-zebra-crossing. Jirrizulta, fil-fatt, li l-konvenut Spiteri waqaf wara li laqghat lil Frendo u waqaf 'l hemm mil-*lights*. Mir-rizultat tal-awtopsja li saret fuq l-imsemmi Frendo, gie konkluz li dan miet b'xokk b'rizultat ta' incident automobilistiku.

Kwindi, il-konvenut Emanten Spiteri ghandu jigi dikjarat responsabbli ghall-incident li fih miet David Frendo.

Ghar-rigward tar-responsabilita' tas-sid tal-*bus*, il-konvenut Sultana, jirrizulta li, fuq talba tieghu stess, ix-xarabank *in kwistjoni* kien giet inxurjata mhux fuq "*any driver*", izda biss jekk tinsaq minnu jew minn certu Emanuel Schembri; dik il-vettura ma kienetx koperta b'assikurazzjoni biex tinstaq mill-konvenut Spiteri. B'rizultat ta' dan, huwa wisq probabbli li l-kumpanija assikuratrici tax-xarabank ma tkoprix il-fatalita' li sehhet b'rizultat ta' dan l-incident. Kaz simili kien il-meritu tal-kawza "Schembri vs Davies et", deciza minn din il-Qorti fl-24 ta' Gunju, 1955. Hemmhekk ukoll, sid il-vettura kien ippermetta li l-vettura tieghu tinstaq ghal-skop li ma kienx kopert b'assikurazzjoni: ghall-incident li sehhet meta l-vettura kienet hekk qed tinsaq, il-Qorti sabet responsabbli lis-sewwieq u, flimkien mieghu, lis-sid l-istess vettura. Fil-

kawza “Scerri vs Ciantar”, deciza minn din il-Qorti fit-3 ta' Ottubru, 2003, intqal *a propositu* illi:

*“Dan ghalix ukoll huwa pacifiku illi, in linea ta' massima generali, sid ta' vettura li tkun involuta f'incident meta misjuqa minn terzi ma' jwegibx ghad-danni talvolta kagjonati mis-sewwieq. Bhal kull principju generali iehor ir-regola ssofri eccezzjoni bhal per ezempju fejn jirrizulta li l-vettura misjuqa mit-terz ma tkunx assikurata u allura tinsorgi r-responsabilita' solidali anke ta' sid il-vettura (**“Avv. Franz Refalo nomine – vs – Paul Caruana”**, Prim' Awla, Qorti Civili, 5 ta' Ottubru, 1995; **“E. Micallef – vs – Simone Azzopardi”**, Prim' Awla, Qorti Civili, 7 ta' Ottubru, 1994)”*.

Kwindi, il-konvenut Sultana ghandu hu wkoll jinstab responsabbli ghall-incident in kwistjoni, u dana in solidum mal-konvenut l-iehor.

Ghar-rigward tal-*quantum* tad-danni, jirrizulta li David Frendo kellu 44 sena meta miet. Hu kien jahdem il-Jerma Palace Hotel sal-31 ta' Awissu, 1998, u fl-1 ta' Settembru, 1998 kien beda jahdem mal-IT Group (Malta) Limited. Meta kien jahdem fil-Jerma Palace Hotel huwa kellu salarju gross ta' Lm7,500 fis-sena, fil-waqt li mal-IT Group kellu salarju ta' Lm640 fix-xahar, u dan meta tqis ukoll l-*overtime*. Kif intqal mill-Qrati taghna, *“L-Income Tax li seta' hallas id-decujus, ossia d-danneggjat, hija affari ta' bejnu u bejn il-Gvern li fiha l-obbligat ma jidholx”* – “Muscat vs Schembri”, deciza minn din il-Qorti fis-27 ta' Jannar, 1972. Fil-kawza “Micallef vs Cassar”, deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Kummerc fl-10 ta' Mejju, 1982, intqal li l-kontribuzzjonijiet li seta' ghamel id-danneggjat ghan-National Insurance, m'ghandhomx jitnaqsu mill-paga tieghu. Hekk ukoll din il-Qorti fil-kawza “Caruana vs Farrugia”, deciza fit-23 ta' Novembru, 1983, kienet qalet li *“m'ghandu jsir ebda deduzzjoni ta' PAYE jew ta' kontribuzzjonijiet tas-Sigurta' Nazzjonali mill-ammont tad-danni likwidat favur il-parti leza”*.

Fil-kalkolu tal-paga tad-decujus, wiehed irid jiehu *in konsiderazzjoni* z-zieda potenzjali fid-dhul tieghu (“Apap

vs Degiorgio”, deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fis-16 ta' Jannar, 1984; “Sultana vs Malta Drydocks Corporation”, deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Kummerc fit-28 ta' Mejju, 1979), u mehud kont tal-potenzjal ta' avvanz li d-*decujus* kellu mal-kumpanija l-gdida, l-Qorti tqis li s-salarju annwali li fuqu ghandha tibbaza l-kalkolu taghha ghandu jkun ta' Lm9,000.

Dwar il-*multiplier*, l-Onorabbli Qorti tal-Appell, f'kaz ricenti, u *cioe'*, “Caruana vs Camilleri”, deciza fis-27 ta' Frar, 2004, adottat *multiplier* ta' 25 ghall-persuna li kellha 30 sena meta sehh l-incident, u dan minhabba l-kontigenzi tal-hajja futura. Id-*decujus*, f'dan il-kaz, kellu 44 sena meta sehh l-incident, u l-Qorti sejra, allura, tadatta *multiplier* ta' 12.

Ghar-rigward tad-dritt tal-atturi li jitolbu kumpens wara l-mewt ta' David Frendo, f'sentenza elaborata pronunzjata mill-Qorti ta' l-Appell, kollegjalment komposta, fil-kawza fl-ismijiet **“Giuseppa armla ta' Salvatore Cortis et – vs – Cecil Baker nomine”**, 31 ta' Jannar, 1997, dik il-Qorti, bl-akkoljiment ta' l-enuncjazzjoni fid-decizjoni a **Vol. XXIV P 1 p 900**, kienet irriteriet illi l-azzjoni tas-superstiti hi *“ex jure proprio”*;

Gie minn dik il-Qorti argumentat illi *“l-fatt li l-legislatur uza l-kelma “eredi” mhix per se konlussiva li l-azzjoni hi moghtija ‘jure haereditatis’ ghax biex azzjoni tkun tali qabel xejn tkun tirrigwarda xi beni li kien ga fil-patrimonju tad-decujus qabel ma miet... ghalhekk l-interpretazzjoni li trid tinghata lill-Artikolu 1089 (illum Artikolu 1046) mhix dik li l-eredi fih imsemmija huma vestiti b'dik l-azzjoni bhala dritt lilhom trafuz mill-vittma, izda invece li, ghalkemm huma jikkonsegwixxu dak id-dritt minhabba l-mewt tieghu, dan isir ope legis u bhala dritt proprio tagghom, li hu koncett sostanzjalment differenti, u ghalhekk mhuwiex dritt recepit mill-massa ereditarja, ghax hawn mhux qed nitkellmu izjed fuq it-trasmissjoni ordinarja lill-eredi tieghu tad-drittijiet minnu akkwistati waqt hajtu taht l-Artikolu 1088 (Artikolu 1045) u li ma kellux zmien jesperixxi ghalih innifsu sakemm miet, izda fuq ordni iehor ta' ideat.”;*

Dan il-hsieb, ghalkemm taht *punto di vista divers*, jattalja ma' dak tal-Qorti Kostituzzjonali Taljana (sentenza numru 372 ta' l-1994) li innegat "*la configurabilita' del cosi' detto danno biologico da morte 'iure hereditario' nell'ipotesi in cui la morte del danneggiato avvenga simultaneamente all'illecito, in quanto la connatazione stessa del danno biologico e' legata alla sopravvivenza della vittima. Viceversa se tra l' illecito e il decesso trascorre un apprezzabile lasso di tempo, il diritto a chiedere il risarcimento del danno biologico si trasmette agli eredi*". Jidher li din l-enuncjazzjoni giet definittivament konsegwita mill-Qrati kif illustrat mid-decizjonijiet tal-Qorti tal-Kassazzjoni Taljana C 01/4783 u C 99/1131.

L-eredi u superstiti tad-*decujus*, f'dan il-kaz, jirrizulta li huma t-tlett atturi, ulied il-mejjet, Laura Formosa, Paula u Karen ahwa Frendo; l-attur Emanuel Formosa, ir-ragel ta' Laura, ma jidhirx li ghandu interess f'din il-kawza, u *kwindi* l-konvenuti ghandhom jigu liberati mill-osservanza tal-gudizzju fil-konfront tieghu. Fic-cirkustanzi, peress li l-atturi huma ulied id-*decujus*, m'ghandux issir it-tnaqqis li kien isir li kieku d-*degree of dependancy* kien wiehed baxx.

Kwindi, l-Qorti sejra issa tillikwida l-kumpens dovut. Dan jinhadem hekk:

$$\text{Lm}9,000 \times 12 = \text{Lm}108,000$$

Minn din il-figura titnaqqas 25% ghal-konsum personali, u l-ammont ridott jigi Lm81,000 (ara "Galea vs Galea", deciza minn din il-Qorti fl-14 ta' Lulju, 2000).

Peress li l-incident sehh fl-1998, aktar minn sitt snin ilu, il-Qorti, bhala tnaqqis ghal-*lump sum payment*, sejra tnaqqas 10%; b'hekk, l-ammont dovut huwa ta' Lm72,900.

Ghaldaqstant, ghar-ragunijiet premessi, tiddisponi mill-kawza billi, wara li tichad l-eccezzjonijiet kollha tal-konvenut, tilqa' t-talbiet attrici, tiddikjara liz-zewg konvenuti responsabbli *in solidum* ghal-mewt ta' David Frendo, fil-15 ta' Ottubru, 1998, u tikkundanna liz-zewg

Kopja Informali ta' Sentenza

konvenuti sabiex *in solidum* bejniethom ihallsu lill-atturi Laura mart Emanuel Formosa, Karen Frendo u Paula Frendo s-somma ta' Lm72,900 (tnejn u sebghin elf, u disa' mitt liri Maltin) *in linea* ta' danni, bl-imghaxijiet legali dekoribbli mil-lum sal-pagament effettiv.

L-ispejjez tal-kawza jithallsu kollha mill-konvenuti *in solidum*.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----